

УДК 81'347.78.034

ДО ПИТАННЯ ПРО ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ У ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТАХ ГАЛУЗІ МАШИНОБУДУВАННЯ

Корбут О. Г.

Автором розглянуто особливості перекладу з англійської мови на українську термінів у технічних текстах галузі машинобудування. Надано визначення таких понять, як "термін" і "технічний переклад", визначено, які слова можуть вважатися термінами в технічних текстах галузі машинобудування, чим терміни відрізняються від загальновживаних слів, наведено приклади. У статті також розглянуто види термінів за їх будовою (прості терміни, складні і терміни-словосполучення), наведено приклади кожного типу термінів.

Ключові слова: технічні терміни, технічний текст, технічний переклад.

Автором рассмотрены особенности перевода с английского языка на украинский терминов в технических текстах отрасли машиностроения. Подано определение таких понятий, как "термин" и "технический перевод", определено, какие слова могут употребляться в качестве терминов в технических текстах отрасли машиностроения, чем термины отличаются от общеупотребительных слов, приведены примеры. В статье также рассмотрены виды терминов согласно их структуре (простые термины, сложные и термины-словосочетания), приведены примеры каждого вида терминов.

Ключевые слова: технические термины, технический текст, технический перевод.

In the article the attention is paid to the problem of technical terms translation peculiarities. The author deals with the difficulties which appear in the translation of technical texts. Main types of technical terms classification according to their structure are described. Examples of plain, complex and phrase technical terms are given by the author. Main peculiarities of the technical terms translation are defined and analyzed. The author also outlines the requirements for the technical terms translation.

Key words: technical terms, technical text, technical translation.

Постановка проблеми. Навчання англійської мови студентів машинобудівних спеціальностей у вищому технічному навчальному закладі має бути спрямоване на оволодіння ними лексикою за фахом, підготовку до читання і перекладу оригінальної технічної літератури. Тому значну увагу приділяють письмовому перекладу технічних текстів за фахом. Під час перекладу технічних текстів галузі машинобудування студенти мають приділяти особливу увагу перекладу термінів і пам'ятати про те, що загальновживані слова, зазвичай, є багатозначними, тоді як термін є однозначним.

Аналіз останніх досліджень. Низка вітчизняних і закордонних учених (І. Бик, М. Вакуленко, Т. Казакова, В. Карабан, В. Комісаров, Г. Наконечна, Г. Орлова, А. Паршин, В. Сдобников, Г. Терехова) досліджували теоретичні та практичні аспекти технічного перекладу. Проте недостатньо уваги було приділено особливостям перекладу термінів у технічних текстах галузі машинобудування.

Метою цього дослідження є визначення особливостей перекладу українською мовою англійських термінів галузі машинобудування у технічних текстах.

Виклад основного матеріалу. Згідно з жанрово-стилістичною класифікацією перекладу, виділяють два функціональні види перекладу: художній переклад та інформативний (спеціальний) переклад. Розподіл перекладу на художній та інформативний є умовним і орієнтується винятково на основні функції, які виконують тексти, що перекладаються. В інформативному перекладі виділяють різні підвиди відповідно до належності оригіналу до певного функціонального стилю: політичний переклад, переклад газетно-інформаційних матеріалів, науково-технічний переклад, військовий переклад, офіційно-діловий переклад, переклад патентів тощо [4, с. 98].

Технічний переклад – це переклад, який використовується для обміну спеціальною науково-технічною інформацією між людьми, що розмовляють різними

мовами [5, с. 11]. Студенти зазвичай роблять повний письмовий переклад технічного тексту, який є основною формою технічного перекладу.

Переклади технічної і художньої літератури відрізняються між собою тим, що технічний переклад потребує спеціальних знань у професійній сфері. Коли студенти виконують переклад технічних текстів, то перед ними постає проблема поєднання знання англійської мови зі знанням спеціальності. Технічні тексти насичені термінами, тому саме з них потрібно починати підготовку до перекладу.

Головна ознака технічного тексту незалежно від галузі, до якої він належить, – наявність у ньому термінів. Терміни чітко визначають предмети, дії, поняття або явища і розкривають їх головний зміст. Термінами можуть бути як загальновживані слова у спеціальному значенні, так і слова, які не належать до загальновживаних.

За визначенням Комісарова, терміни – це слова і словосполучення, які називають специфічні об'єкти й поняття, що користуються спеціалістами в певній галузі науки або техніки [1, с. 110].

Труднощі, які виникають у студентів під час перекладу технічних текстів, пов'язані з недостатнім знанням мови оригіналу або з недостатнім знанням предмета, тобто браком спеціальних знань. Труднощі також можуть бути пов'язані зі слабким знанням мови, якою перекладають, або відсутністю в цій мові готових еквівалентів перекладу одиниць тексту, написаного мовою оригіналу [5, с. 12].

Коли студенти перекладають технічні тести, вони повинні не лише знати специфічні фахові терміни, але й розуміти сам текст, оскільки вживання термінів залежить від змісту викладеного і заміна термінів на синоніми не допускається [2, с. 37].

Лексика науково-технічної літератури складається із загальновживаних слів і спеціальних термінів. Значна частина загальновживаних слів є багатозначними. В науково-технічній літературі слова часто використовуються не в загальному значенні, а як спеціальні терміни [3, с. 60].

Наведемо приклади таких слів: bearing – народження, gear – рухоме майно, table – стіл, frame – каркас, socket – розетка, shank – гомілка, strength – сила, clutch – стиснення, vice – порок, bench – лавка, fatigue – втома, hole – яма.

В технічних текстах галузі машинобудування ці самі слова можуть перекладатися так: bearing – підшипник, gear – шестерня, table – планшайба, frame – станина, socket – муфта, shank – хвостовик, strength – опір, clutch – затискний пристрій, vice – лещата, bench – верстат, fatigue – втома матеріалу, hole – отвір.

В науково-технічній літературі терміни – це слова і словосполучення, які використовуються для позначення спеціальних понять у певній галузі науки або техніки. Для перекладу термінів важливе значення має розуміння процесів і явищ, про які ідеться в тексті. Під час перекладу термінів слід брати до уваги контекст, оскільки багато термінів є багатозначними, тобто вони мають декілька значень в різних галузях науки й техніки [3, с. 62]. Наведемо декілька прикладів таких термінів: drive – привод (машинобудування), атака (військова термінологія); bench – верстат (машинобудування), уступ (геологія); bed – станина (машинобудування), дно (морський флот); table – планшайба (машинобудування), грань каменя (ювелірна справа); bearing – підшипник (машинобудування), пеленг (морський флот); cutter – фреза (машинобудування), катер (морський флот); key – шпонка (машинобудування), кнопка (електроніка); pin – штифт (машинобудування), штир (електроніка); tank – бак (машинобудування), танк (військова термінологія); wheel – колесо (машинобудування), штурвал (морський флот); plane – площина (машинобудування), крило (авіація); plate – лист металу (машинобудування), анод (електроніка).

У технічних текстах галузі машинобудування той самий термін може перекладатися і трактуватися по-різному, що спричиняє труднощі у студентів під час перекладу. Наведемо приклади таких термінів: gear – шестерня, привод, механізм; drive – привод, передача; transmission – передача, коробка передач; linkage – зчеплення, з'єднання; connection – з'єднання, приєднання, зв'язок; joint – з'єднання, паз; flute – канавка, паз, жолобок; groove – паз, канавка, жолобок, проріз; slot – паз, проріз, щілина; instrument – інструмент, прилад; tool – верстат, інструмент, різець; cutter – різець, фреза.

Терміни, які зустрічаються в технічних текстах, за своєю будовою поділяються на три види: прості, складні і терміни-словосполучення. Наведемо приклади простих термінів: nut – гайка, drive – привод, pump – насос, lathe – верстат, spring – пружина,

lever – важіль, ratchet – храповик, shaft – вал, rivet – заклепка, resistance – опір, pressure – тиск, connection – з'єднання. Прикладами складних термінів є: workhead – головка шпинделя, gearmotor – редукторний двигун, servovalve – сервоклапан, workroom – майстерня, gearset – коробка передач, servodrive – сервопривод, keyway – шпоночна канавка, gearshift – перемикання передачі, workshop – цех, servogear – сервомеханізм, machineman – механік, workload – робоче навантаження. До термінів-словосполучень належать: double acting valve – клапан подвійної дії, internal boring tool – розточний різець, dowel pin – встановлювальний штифт, heavy duty engine – двигун великої потужності, power return gear – замикаюча зубчаста передача, dead load – постійне навантаження, internal combustion engine – двигун внутрішнього згорання, resistance force – сила опору, pollution free engine – екологічно чистий двигун, double row bearing – двоярусний підшипник, rotary motion – обертальний рух, external pressure – зовнішній тиск.

Більшість термінів-словосполучень – це атрибутивні словосполучення, які складаються з означення й означуваного компонента, в таких словосполученнях початкову позицію займає означення [2, с. 39]. Прикладами атрибутивних словосполучень можуть бути: high pressure – високий тиск, screw connection – гвинтове з'єднання, axial motion – осьовий рух, safety gear – запобіжний механізм, steam engine – паровий двигун, hydraulic valve – гідравлічний клапан, ring piston – кільцевий поршень, pneumatic drive – пневматичний привод, diesel engine – дизельний двигун, ball bearing – кульковий підшипник, inlet valve – впускний клапан, vane pump – лопатний насос.

Студенти під час перекладу технічного тексту галузі машинобудування мають враховувати контекст для з'ясування значення термінів, оскільки слова поза контекстом перекладатися не можуть.

Висновки. Здійснене дослідження дає підстави зробити висновок про те, що переклад українською мовою англійських термінів галузі машинобудування повинен здійснюватися студентами за умови достатнього рівня владіння ними мовою оригіналу та наявності в них спеціальних фахових знань. Під час перекладу термінів слід брати до уваги контекст, а також враховувати будову термінів, які поділяються на прості, складні і терміни-словосполучення.

Перспективою подальших досліджень є аналіз особливостей анотаційного та реферативного перекладу технічної літератури.

Література

1. Комисаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В. Н. Комисаров. – М. : Высшая школа, 1990. – 253 с.
2. Корбут О. Г. До проблеми труднощів перекладу технічних термінів у студентів машинобудівних спеціальностей / О. Г. Корбут // Новітня освіта : зб. наук. праць. – К., 2014. – № 1. – 90 с. – С. 30–34.
3. Орлова Г. Д. Пособие по переводу английской научно-технической литературы : учеб. пособие / Г. Д. Орлова. – Тула : Изд-во ТулГУ, 2006. – 175 с.
4. Сдобников В. В. Теория перевода : учебник для студентов лингвистических вузов и факультетов иностранных языков / В. В. Сдобников, О. В. Петрова. – М. : ACT : Восток – Запад, 2007. – 448 с.
5. Терехова Г. В. Теория и практика перевода : учеб. пособие / Г. В. Терехова. – Оренбург : ГОУ ОГУ, 2004. – 103 с.
6. English for mechanical engineering: Machine components. Types of engines : навч. посіб. з англ. мови професійного спрямування для студентів Механіко-машинобудівного інституту / Г. О. Корсун, Ю. Е. Лавриш, О. Г. Корбут, І. М. Литовченко. – К. : ЦУЛ, 2015. – 335 с.